

**Univerzita Karlova v Praze
Právnická fakulta**

Zvíře v soukromém a ve veřejném právu

Studentská vědecká a odborná činnost

Kategorie: magisterské studium

2014
VII. ročník SVO

Autor: Tereza Fabšíková

estné prohlášení a souhlas s publikací práce

Prohlašuji, že jsem práci předkládanou do VII. ročníku Studentské vědecké a odborné společnosti (SVO) vypracoval(a) samostatně za použití literatury a zdrojů v ní uvedených. Dále prohlašuji, že práce nebyla ani jako celek, ani z podstatné části dříve publikována, obhájena jako součást bakalářské, diplomové, rigorózní nebo jiné studentské kvalifikační práce a nebyla předložena do předchozích ročníků SVO či jiné soutěže.

Souhlasím s užitím této práce rozšiřováním, rozmnožováním a sdělováním ve veřejnosti v neomezeném rozsahu pro účely publikace a prezentace PF UK, včetně užití třetími osobami.

V Praze dne 13. 4. 2014

.....
Tereza Fabšíková

Obsah

1 ÚVOD	4
2 ZVÍŘE V SOUKROMÉM PRÁVU	4
2.1 REŽIM OBĚVŮ ANSKÉHO ZÁKONÍKU 89/2012 SB.....	5
2.1.1 Pojmy v OZ.....	8
2.1.2 Vlastnické právo ke zvířeti.....	9
2.1.3 Nález zvířete.....	11
2.1.4 Náhrada škod způsobených na zvířeti.....	12
2.1.5 Škoda způsobená zvířetem.....	13
2.1.6 Další ustanovení týkající se zvířat.....	14
3 ZVÍŘE VE VEŘEJNÉM PRÁVU	14
3.1 ZÁKON O OCHRANĚ PŘÍRODY A KRAJINY.....	15
3.1.1 Zvláštní režim ochrany volně žijících ptáků.....	16
3.1.2 Režim zvláštní ochrany živočichů.....	17
3.1.3 Odpovědnost podle zákona o ochraně přírody a krajiny.....	18
3.2 ZÁKON NA OCHRANU ZVÍŘAT PROTI TÝRÁNÍ.....	19
3.3 TRESTNÍ ZÁKONÍK.....	20
3.3.1 Zvíře v trestním právu.....	20
3.3.2 Trestní právní odpovědnost.....	21
4 ZÁVĚR	22
5 SEZNAM LITERATURY	24

1 Úvod

Zvíře zaujímá v právním řádu všech moderních zemí zvláštní postavení. Toto postavení je dáno specifickou povahou zvířete jako živého tvora. Zvíře na jedné straně může být a je především soukromoprávních vztahů, a tak se vlastně blíží ve svém postavení v civilu, na druhé straně je ale stále živým tvorem schopným vnímat a cítit, a je proto nutné zajistit mu vždy pohodlí, bezpečí a ochranu.

Normy soukromého práva obecně upravují právní status zvířete. Zvíře nemůže být subjektem práv, a je tedy v právních vztazích vždy jejich předmětem. Ani jako objekt právního vztahu však zvíře nepředstává být živým tvorem, hodným specifické péče a ochrany. K tomu, aby s ním bylo v právních vztazích nakládáno vždy s potřebným respektem a ohledy, slouží ve veřejnoprávní úprava ochrany zvířat.

Veřejné právo na jedné straně působí jako regulativ, který zajišťuje, aby se zvířata, která jsou předmětem soukromoprávních vztahů, bylo nakládáno s potřebnou péčí a aby se zvířata ve vlastnictví člověka bylo zacházeno šetrně a nebylo jim přisobeno utrpení. Na druhé straně veřejné právo upravuje režim a ochranu těchto živočichů, kteří nejsou předmětem právních vztahů, ale jako živí tvorové jsou nepochybně hodni ochrany.

Za účelem vymezení postavení zvířete v celém právním řádu, je nutné zkoumat jak normy práva soukromého, tak normy práva veřejného. Ve své práci se pokusím popsat právní ukotvení zvířete v našem právním řádu po 1.1. 2014.

2 Zvíře v soukromém právu

Soukromé právo v zásadě upravuje postavení individuálně určeného jednotlivého zvířete ve vlastnictví určitého člověka, jeho pána, a vymezuje podmínky, které poskytuje vlastníkovu k ochraně jeho zvířete. Soukromoprávní úprava tak na zvíře pohlíží jako na objekt soukromoprávních vztahů, zejména vztahů vlastnických, a snaží se pouze vyrovnávat s určitými specifiky vyplývajícími z jeho povahy.

Soukromé právo v první řadě vymezuje právní status zvířete. Obecně zákoníky se vyrovnávají s problematikou jeho právního režimu, v zásadě je buď považují za věc, nakládání s níž je určitým způsobem omezeno, nebo je za věc nepovažují, a zvíře se tak stává právní kategorií *sui generis*.

Normy soukromého práva dále poskytují i určité omezené prostředky k ochraně zvířat, avšak tyto prostředky jsou pouze doplňkovými k těm poskytovaným ve veřejném právu. Ochrana je zde totiž zaměřena spíše na ochranu vlastnického práva ke zvířeti, to znamená na takové prostředky ochrany, které může uplatňovat vlastník zvířete. Všeobecně se však nezaměřuje na ochranu zvířat, která nejsou ve vlastnickém vztahu, na ochranu druhovou, ani na ochranu těch zvířat, kterým škodí přímo jejich vlastníci. Na takové případy pak musí dopadat prostředky ve veřejného práva.

Občanský zákoník 40/1964 Sb. postavení zvířete nijak blíže neupravoval. Zvíře podle něj bylo považováno za věc movitou, a vztahovala se na něj tedy právní úprava věcí movitých. Samotný fakt, že zvíře bylo považováno za věc movitou ale neznamenal, že bylo možné se zvířetem nakládat jakýmkoli libovolným způsobem. OZ stanovil, že s věcí lze nakládat jen v mezích zákona.¹ V případě živých zvířat bylo nakládání s nimi limitováno normami ve veřejného práva, zejména zákonem na ochranu zvířat a mnoha dalšími.² Zvíře tedy mohlo být předmětem všech soukromoprávních vztahů, pokud to ve veřejnoprávní norma nezakazovala. Omezeny byly určité dispozice se zvířetem (jeho opuštění), naopak podle ustanovení o věcech bylo možné domáhat se náhrady škody³ i domáhat se vydání zvířete na neoprávněném držiteli.⁴

Občanský zákoník 89/2012 Sb. právní status zvířete zvyšuje, když výslovně stanovuje, že zvíře není věc. Nová úprava též nově klade důraz na emoční pouto mezi člověkem a zvířetem, a snaží se tak na jedné straně chránit člověka-vlastníka, zároveň tak ale ochraňuje i zvíře před zbytečnými útrapami způsobenými přetržením tohoto pouta. Toto ustanovení je podle mého názoru možné vnímat jako prolomení striktního pohledu soukromého práva na zvíře jen jako na specifický předmět vztahu a posun k silnější ochraně zvířete a jeho potřeb i v těchto právních úpravách.

2. 1 Režim občanského zákoníku 89/2012 Sb.

Občanský zákoník 89/2012 Sb. (dále „občanský zákoník“) nově výslovně upravuje právní status zvířete, když v § 494 říká, že zvíře není věc. *„Živé zvíře má zvláštní význam*

¹ Viz § 123 zák. č. 40/1964 Sb., OZ

² Např. zák. č. 246/1992 Sb., zákon na ochranu zvířat proti týrání, zák. č. 114/1992 Sb., zákon o ochraně přírody a krajiny, zák. č. 449/2001 Sb., o myslivosti, zák. č. 99/2004 Sb., o rybářství, Zák. č. 163/2003 Sb., o podmínkách provozování zoologických zahrad.

³ Viz § 420 a n. zák. č. 40/1964 Sb., OZ

⁴ Viz § 126 zák. č. 40/1964 Sb., OZ

*a hodnotu již jako smysly nadaný živý tvor. Živé zvíře není v cíl a ustanovení o v čech se na živé zvíře použijí obdobně jen v rozsahu, ve kterém to neodporuje jeho povaze.“*⁵

První v této ustanovení vymezuje zvíře pozitivně jako tvora nadaného smysly a je nutno ji vnímat především jako nově zakotvené etické hledisko v soukromém právu.⁶ OZ přiznává zvířatům zvláštní význam, který musí být zohledněn při výkladu a aplikaci norem soukromého práva, stejně tak by měl být brán v úvahu při tvorbě nových zákonů.

Na tomto místě je vhodné upozornit, že pojem zvířete je podle OZ v soukromém právu chápán širěji než doposud v právu veřejném. V právu veřejném je za zvíře považován každý obratlovec odlišný od člověka.⁷ V soukromém právu se podle důvodové zprávy od nyní zvířetem rozumí každý živý tvor schopný pociťovat bolest a stres, tedy nikoli pouze obratlovec.⁸ Je otázkou, na které bezobratlé se potom v soukromém právu pohlíží jako na zvíře, tato otázka bude muset být vyřešena až praxí za užití nových zjištění o vnímání zvířat. Toto širší chápání pojmu zvíře považuji za přínosné, nebo v souladu s novými vdeckými poznatky by bylo chybné usuzovat, že všichni bezobratlí živočišové nedokáží vnímat a cítit, a tudíž je možné s nimi z pohledu práva zacházet jako s věcmi.

Druhá v této zakotvuje pravidlo, že zvíře není v cíl, a je tak odrazem moderního principu tzv. dereifikace zvířete.⁹ Tento princip nachází své místo v zákonících všech moderních zemí a znamená, že na zvíře vzhledem k jeho specifické povaze již dále nemá být pohlíženo jako na věc. Tento proces lze jistě z hodnotového hlediska posuzovat kladně, nebo asi jen těžko lze najít zastánce názoru, že zvíře v cíl je, a tak s ním má být i nakládáno. Z právního hlediska je nutno upozornit na fakt, že OZ neeší, čím tedy zvíře je, není-li v cíl. Zvíře se tak pravděpodobně stalo právní kategorií *sui generis*.¹⁰ Tomu v podstatě odpovídá i znění § 494, který říká, že „*ustanovení o v čech se na živé zvíře použijí obdobně jen v rozsahu, ve kterém to neodporuje jeho povaze.*“ Důvodová zpráva k tomu říká, že „*povaha zvířete jako živého tvora justifikuje jeho vyloučení z kategorie věcí;*

⁵ Ustanovení § 494 OZ č. 89/2012 Sb.

⁶ Např. Müllerová H. –Stejskal, V.: Ochrana zvířat v právu, 1. vydání, Praha: Academia, 2013, s. 394.

⁷ Viz § 3 písm. a), zák. č. 246/1992 Sb., zákon na ochranu zvířat proti týrání.

⁸ Důvodová zpráva k zák. č. 89/2012 Sb., NOZ, k § 494. Důvodová zpráva je dostupná online např. ze stránek www.obcanskyzakonik.justice.cz.

⁹ Procesem dereifikace se rozumí proces vedený ekologickými hledisky a etikou ochrany zvířat, kdy na zvíře přestává být v právním smyslu pohlíženo jako na věc. K tomuto procesu již došlo v řadě dalších států, např. v Rakousku, Německu, Švýcarsku i Polsku. Blíže důvodová zpráva k NOZ.

¹⁰ K tomu blíže: Müllerová H. –Stejskal, V.: Ochrana zvířat v právu, 1. vydání, Praha: Academia, 2013, s. 393.

*ustanovení o v cech se proto na živá zvířata aplikují obdobně, avšak jen v rozsahu, v jakém to neodporuje povaze zvířete jako živého tvora.*¹¹

Při výkladu tohoto pravidla vyvstává otázka, jak tedy může být se zvířaty zacházeno, respektive aplikace kterých ustanovení odporuje povaze zvířete jako živého tvora. Jestli je možné aplikovat dané ustanovení i nikoliv, bude pravděpodobně nutné posoudit vždy s ohledem na konkrétní případ a jeho okolnosti. Obecně lze usuzovat, že jakékoli ustanovení, které by ve svém důsledku živého tvora stresovalo, způsobovalo mu bolest i jinou újmu, nebude aplikovatelné. Důvodová zpráva uvádí příklad, kdy pes, který lpe na svém pánovi, bude dán do zástavy zástavnímu věřiteli a bude tímto velmi trpět. Takové jednání odporuje přístupu ke zvířeti jako tvorovi nadanému smysly, tudíž je podle nové dikce OZ neakceptovatelné. Přitom není rozhodné, jestli jde o jednání ve veřejném právu nezakázané, jestliže zvířeti takové jednání škodí, pak jej akceptovat nelze.¹² Vodítkem k posouzení konkrétních situací by mělo nejspíše být skutečný vztah zvířete a jeho pána, emocionální pouto mezi nimi a nejlepší zájem zvířete. Domnívám se, že pravidlo zohlednění výjimečnosti vztahu vlastníka a zvířete by mělo postupovat celým právním řádem a že i toto pravidlo je hodnotovým vodítkem, které by mělo být zohledněno při aplikaci práva i při normotvorbě. V oblasti platného občanského práva se toto pravidlo nově projevuje zejména v ustanoveních týkajících se náhrady škody. Ráda bych zde také poukázala na novelu OSŘ,¹³ v účinnosti již od 1. 1. 2013, která stanovila, že zvířete nemůže být předmětem výkonu exekuce.¹⁴ To je bezesporu výborným příkladem promítnutí těchto principů do našeho právního řádu a na tento trend nelze pohlížet jinak než kladně.

Ustanovení OZ o v cech také nelze použít na živá zvířata, pokud by to bylo v rozporu se zvláštními předpisy na ochranu zvířat.¹⁵ Toto pravidlo vyplývá z § 3028 odst. 2, kde je stanoveno, že ustanovení předpisů z oboru veřejného práva nejsou dotčena „*tj. mají před aplikací právního občanského zákoníku přednost.*“¹⁶ Toto ustanovení pokládám v souvislosti se zvířaty za zcela logické, z důvodu úpravy zcela odlišných otázek soukromoprávními a veřejnoprávními normami, nebo úelem veřejnoprávních norem

¹¹ Důvodová zpráva k zák. č. 89/2012, NOZ, k § 494.

¹² Podobným případem odloučení zvířete od pána může být například dání zvířete do úschovy, nebo zvířete bude pravděpodobně odloučením trpět srovnatelně. Taková smlouva ale podle mého názoru v souladu s OZ bude, nebo podle hodnotového pravidla, které OZ zakotvuje, je nutné vždy především dbát zájmu zvířete. V tomto případě by nepochybně byl neumožněn dání zvířete do úschovy porušen jeho zájem, nebo by o něj nebylo žádně řečeno.

¹³ Zákon č. 396/2012 Sb., kterým se mění zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád

¹⁴ Jedná se o ustanovení § 322 odst. 2 písm. e), které stanoví, že z výkonu rozhodnutí jsou vyloučena zejména „*zvířata, u nichž hospodářský efekt není hlavním účelem chovu a která slouží člověku jako jeho společník.*“

¹⁵ Müllerová H. –Stejskal, V.: Ochrana zvířat v právu, 1. vydání, Praha: Academia, 2013, s. 394.

¹⁶ Tamtéž.

je ochrana zvířete a jeho specifické hodnoty, která by podle mého názoru měla být stav na nad otázku související zejména s vlastnictvím v soukromém právu.

2.1.1 Pojmy v OZ

Obanský zákoník přináší v oblasti právní úpravy zvířat termíny, které v našem soukromém právu nebyly příliš užívány, a v nich kterých případech nekorespondují s pojmy užívanými ve veřejných případech. OZ tak, „zavádí svou vlastní kategorizaci zvířat (§ 1046 a následující) platnou pro sféru jeho aplikace, která nebere ohledy na stávající zavedenou kategorizaci ve veřejném, provedenou zákonem na ochranu zvířat proti týrání a souvisejícími případy, v etn případy EU a dalších mezinárodních dokument .“¹⁷

Jedná se především o pojem zvířete, který, jak už jsem zmínila výše, je nutné podle OZ chápat poměrně široce, a to jako pojem zahrnující jak všechny obratlovce, tak ty bezobratlé, kteří jsou schopni vnímat bolest a stres. Pojem zvířete ve veřejném právu je chápán v zásadě podle zákona o ochraně zvířat,¹⁸ pojmu zvířete podle obanského zákoníku je tak ve veřejném právu nejbližší pojem volně žijících živočichů¹⁹ podle zákona o ochraně přírody a krajiny.

OZ dále zvířata kategorizuje ve vztahu na soukromoprávní instituty, zejména na vlastnické právo.²⁰ Soukromé právo tak dělí zvířata na divoká a domácí. Z hlediska soukromého práva se zvířata pokládají za divoká, pokud náleží k nedomestikovanému druhu, tj. celý druh žije zcela nebo převážně ve volné přírodě (křeček, sokol aj.), by jeho jednotlivé kusy jsou lověkem chovány v zajetí. Domácí jsou podle soukromoprávního pojmání naopak ta zvířata, jejichž druh žije s lověkem bu bezvýjimně, anebo z převážné části. D vodová zpráva k tomuto dělení uvádí, že například existence pštrosích nebo krokodýlích farem nic nemění na tom, že pštros i krokodýl je z hlediska obanského zákoníku divoké zvířete; obdobně skutečnost volně žijících zdivočelých holubů nebo křečků nemění nic na tom, že holub i křeček jsou domácí zvířata. Kriteériem dělení tak je vlastně stupeň domestikace zvířete.²¹

¹⁷ Müllerová H. –Stejskal, V.: Ochrana zvířat v právu, 1. vydání, Praha: Academia, 2013, s. 395.

¹⁸ Viz § 3 písm. a), zák. č. 246/1992 Sb., zákon na ochranu zvířat proti týrání.

¹⁹ Viz § 3 písm. d), zák. č. 114/1992 Sb., zákon o ochraně přírody a krajiny.

²⁰ D vodová zpráva k NOZ k tomu říká: „Ve shodě se zákony na ochranu zvířat sleduje i úprava v obanských zákonících stejné hodnotové východisko, dané problematiky si však všímá hlavně z pohledu vlastnického práva a jeho ochrany. Nebere tedy zřetel jen na samotné zvířete, ale i na jeho pána a bere v úvahu i jejich vzájemný vztah a emoční vazbu.“

²¹ Doc. Stejskal na tomto místě upozorňuje, že v praxi lze očekávat i výklad těchto ustanovení určitě problémy, protože objektivní stupeň domestikace, je v odborné literatuře i v praxi problematické.

Více viz: Müllerová H. –Stejskal, V.: Ochrana zvířat v právu, 1. vydání, Praha: Academia, 2013, s. 396.

Divoká zvířata jsou tedy taková zvířata, která jsou bez pána, avšak i ta mohou být chována lovem. Divoká zvířata chovaná lovem se pak z hlediska soukromého práva dělí na zajatá a zkrocená. Zajatá zvířata jsou taková, kterým se fyzickými prostředky brání v útěku, tj. která jsou trvale chována například v klecích, voliérách, teráriích a uzavřených ohradách, dle vodová zpráva jako příklad uvádí orla chovaného trvale ve voliéře, ale mohlo by se jednat například o hada a jiného plaz chovaného v teráriu. Zkrocená zvířata jsou pak taková, kterým se zpravidla trvale nebrání ve volném pohybu, ale která si na svého pána natolik zvykla, že se u nich samovolně zdržují, anebo se k němu pravidelně vrací. Je u nich vytvořen tzv. návyk vracet se (*consuetudo revertendi*). Dle vodová zpráva jako příklad uvádí orla vycvičeného k lovu. Vedle tohoto rozlišení OZ vytváří kategorii zvířat chovaných. Kategorie chovaných zvířat zahrnuje domácí zvířata i divoká zvířata zajatá nebo zkrocená, která mají vlastníka a která lovem chová. Podle účelu chovu se rozlišují zvířata v zájmovém chovu a zvířata hospodářská. Zvířata první skupiny se chovají pro potřeby a jako společníci, tj. hospodářský účel chovu buď vůbec chybí, anebo není hlavní naproti tomu zvířata z druhé skupiny se chovají výlučně nebo hlavně k přímému hospodářskému prospěchu. Tímto může být vlna, kožešina a práce. Speciální kategorií hospodářských zvířat je dobytek. Pojem dobytek vymezuje jen dle vodová zpráva k OZ jako sudokopytníky náležející k domácím zvířatům a chované jako hospodářská zvířata.²²

2.1.2 Vlastnické právo ke zvířetím

Nabytí vlastnického práva ke zvířetím je upraveno v § 1045a následujícím a je umožněno u zvířat, která jsou divoká, tedy u zvířat, která jsou podle soukromého práva zvířaty bez pána. OZ vymezuje, jaké zvíře se považuje za divoké²³, a k jakému zvířeti lze tedy z pohledu soukromého práva nabytí vlastnické právo. V ustanovení §1046 OZ určuje, že zvíře je divoké, dokud žije na svobodě.²⁴

Na tomto místě je vhodné upozornit, že OZ sice upravuje nabytí vlastnického práva ke zvířatům, které dovoluje v podstatě v jakémkoli případě, kdy je zvíře bez pána, ale na tato soukromoprávní ustanovení je nutné pohlížet v souladu s ustanoveními norem ve veřejných. Ty stanovují, že zdaleka ne všechna zvířata, která nemají vlastníka, mohou být předmětem vlastnického práva. Jedná se především o volně žijící živočichy, kteří „jsou

²² Dle vodová zpráva k zákonu č. 89/2012, NOZ, k § 494

²³ Ustanovení § 1046 odst. 1

²⁴ Ustanovení § 1046 odst. 1

v českém právu z vlastnictví vyloučeni.²⁵ Držení mohou být pouze volně žijící živočišné, kteří nežijí ve volné přírodě a jsou v držení a ovládnutí člověkem.²⁶ Za výjimečných okolností se mohou i volně žijící živočišné stát předmětem vlastnictví, a to sice „pokud k nabytí vlastnického práva dojde v souladu se zákonem. Tak je tomu například výkonu práva myslivosti podle zákona 449/2001 Sb., o myslivosti, a práva rybářského podle zákona 99/2004 Sb., o rybářství.“²⁷ K problematice divokých zvířat OZ ještě stanovuje, že zvířete chované v zoologické zahradě a ryba v rybníku, který není ve stejném statku, zvířetem bez pána nikdy není.²⁸

Zákoník dále vymezuje, za jakých podmínek se zvířete držené u člověka stane zvířetem bez pána, jakými způsobem tedy vlastník svého práva ke zvířeti pozbude. V případě, že jsou „zprůchýleny vlastnické vztahy“ ze strany zvířete. Občanský zákoník rozdílně vymezuje tuto situaci pro zvířete zajaté a zkrácené. Zajaté zvířete se stane divokým tehdy, „když získá svobodu a jeho vlastník je bez prodlení a soustavně nestíhá nebo nehledá ve snaze je znovu zajmout.“²⁹ Zde vyvstává otázka, jak přesně vymezit pojem stíhání, jakou míru snahy o nalezení zvířete je možné po vlastníkově takového zvířete rozumně vyžadovat. Ustanovení dále říká, že zajaté zvířete, které je označeno takovým způsobem, že lze vlastníka zvířete zjistit se zvířetem bez pána nestane, i když není stíháno. Toto logicky vyplývá z faktu, že je-li zvířete označeno, jen stěží je možné hovořit o něm jako o zvířeti „bez pána“ i tehdy, když se nachází „na svobodě“.

Speciálně je pak upraveno pozbytí vlastnického práva ke zkrácenému zvířeti. Zvířete zkrácené se stává zvířetem bez pána tehdy, když jej vlastník nestíhá a samo se k vlastníkovi v příslušné době nevrátí, a k tomu v tom nikdo nebrání.³⁰ Pojem příslušné doby zákoník vymezuje jako dobu asi šesti týdnů. Zvířete plovoucí zkrácené, později bez pána si potom na soukromém pozemku smí přivlastnit vlastník pozemku, na ve stejném statku si jej smí přivlastnit kdokoli. Pokud je nějakým způsobem možné vlastníka zjistit, nabytí vlastnického práva je vyloučeno.

S otázkou ztráty vlastnického práva souvisí soukromoprávní úprava opuštění zvířete. Samotné opuštění zvířete bych popsala jako přetržení pouta ze strany vlastníka, na rozdíl od předchozího případu, kdy se jedná o zvířete, které již u vlastníka dále v podstatě nechce být. Ze soukromoprávního hlediska je zde podstatná vlastníková vůle zvířete opustit, dále již nebyť

²⁵ Damohorský, M. a kol. Právo životního prostředí. 3. vydání. Praha : C. H. Beck, 2010, s. 57.

²⁶ *Tamtéž.*

²⁷ Müllerová H. –Stejskal, V.: Ochrana zvířat v právu, 1. vydání, Praha: Academia, 2013, s. 394.

²⁸ Ustanovení § 1049

²⁹ Ustanovení § 1046 odst. 2

³⁰ Ustanovení § 1047 odst. 1, 2

jeho pánem. „Domáci zvířata se považují za opuštěná, pokud je z okolností zřejmý vlastník v úmyslu zbavit se zvířete nebo je vyhnat. To platí i o zvířeti v zájmovém chovu.“³¹ Institut opuštěného zvířete je upraven v občanském zákoníku, protože v občanském právu je nutné přesně vymezit právní vztahy k předmětu vlastnictví, avšak soukromoprávní úprava této problematiky neimplikuje, že takové jednání je legální, zákonem dovolené. Takové jednání totiž ve veřejném právu dovolené není, „je zákonem výslovně zakázáno, a to dokonce dvakrát: takové jednání je poprvé v § 4 odst. 1 písm. s) prohlášeno za týrání a jako takové je zakázáno, a podruhé je zakázáno zvlášť v § 6“³², a naplňuje některou ze skutkových podstat dotýkajících se týrání zvířat.

2.1.3 Nález zvířete

Na nález zvířete se běžně vztahují ustanovení, která se užití pro nález věci movité, pokud nestanoví právní předpis jiný režim. Speciální režim, s úmyslem zlepšit postavení nálezce, ale i zvířete, OZ stanovuje v § 1058 a následující. Podstatou této úpravy je především zkrácení lhůt, díky nimž se urychluje proces případného předání nalezeného zvířete novému vlastníku. Kratší lhůty jsou někdy na druhé straně kritizovány, nebo pochopitelně tím, že urychluje „osvojení si“ zvířete novým vlastníkem, zkracuje lhůtu pro přihlášení se vlastníka původního. OZ dále zlepšuje pozici nálezce tím, že stanovuje, že vlastník v případě, že má o zvířete zájem, si jej může ponechat a nemusí jej tedy předat obci. Podle § 1059 pokud se tedy jedná o zvířete ze zájmového chovu a nikdo se o něj nepohlásí do dvou měsíců, nabude nálezce automaticky vlastnické právo. Pokud vlastnické právo k nalezenému zvířeti nabýt nechce, oznámí nález obci, obec zvířete svěřené osobě provozující útulek pro zvířata a ta nabude vlastnické právo k němu po uplynutí čtyřech měsíců, v jejichž průběhu se o zvířete nikdo nepohlásil. V § 1058 úprava OZ říká, že *je-li nalezeno zvířete, u něhož je zjevné, že málo vlastníka, oznámí nálezce nález bez zbytečného odkladu obci, nelze-li z okolností poznat, komu má být vráceno*, zároveň stanovuje, že ten, u něhož se zvířete nachází má povinnost pečovat o něj s péčí řádného hospodáře. Ani tuto úpravu však nelze vnímat odděleně bez ohledu na veřejnoprávní normy. V této oblasti je nutné zároveň zkoumat ustanovení zákona na ochranu zvířat a veterinárního zákona. Zákon na ochranu zvířat totiž dává každému, kdo se zvířete ujal, povinnost pečovat o jeho zdraví s dobrým stavem (podle mého názoru je toto kritérium shodné se soukromoprávním kritériem péče řádného hospodáře).

³¹ Ustanovení § 1048

³² Müllerová H. –Stejskal, V.: Ochrana zvířat v právu, 1. vydání, Praha: Academia, 2013, s. 333

V případě, že se taková osoba o zvíře nemůže starat, musí předat zvíře do útulku. Veterinární zákon se zabývá problematikou opuštěných a toulavých psů a koček.³³

2.1.4 Náhrada škod způsobených na zvířeti

Problematika náhrady škod způsobených na zvířeti je v OZ upravena s ohledem na nové trendy v soukromém právu. Obanské právo již nepokládá zvíře jen za běžný předmět vlastnictví, ale za předmět vlastnictví zvláštní, se speciální hodnotou, která je dána zejména úzkým citovým vztahem mezi pánem a zvířetem.

Speciálně je tak v § 2970 upravena náhrada za poranění zvířete. OZ v souladu s obecnými pravidly pro náhradu škody říká, že škodce tomu, kdo náklady vynaložil, nahradí *úeln vynaložené náklady spojené s péčí o zdraví zraněného zvířete*. Zároveň po vzoru rakouského práva zakotvuje nově ležité pravidlo, že *náklady spojené s péčí o zdraví nejsou nové úelné, i když podstatně zvyšují cenu zvířete, pokud by je vynaložil rozumný chovatel v postavení poškozeného*. Léčení zvířete tak není limitováno jeho obvyklou cenou, ale výší nákladů, jaké by v obdobné situaci vynaložil každý rozumný chovatel.³⁴ Toto ustanovení je pozitivním bodem pro každého vlastníka domácího zvířete, nebo plně zohledňuje citový vztah ke zvířeti a nedegraduje jej na pouhou „běžnou“ věc.

Na škodu způsobenou na zvířeti, včetně náhrady škody za usmrcení zvířete, se aplikují ustanovení týkající se věcí³⁵, což v tomto případě znamená i ustanovení § 2969 odst. 2, které zavádí do našeho právního řádu tzv. cenu zvláštní oblíbenosti. Dodatková zpráva k ceně zvláštní oblíbenosti říká, že se uplatní v případech, kdy *nelze škodu nahradit penžitým ekvivalentem odpovídajícím obvyklé ceně, protože náhradou za zničené nelze opatřit novou věc*. Z toho důvodu je namístě, aby náhrada plnila vedle reparační funkce i funkci satisfakční (popřípadě penální). *Vzhledem k tomu se cena zvláštní oblíbenosti určuje obdobným postupem, jakým se určuje výše satisfakčních plnění za újmy ryze nemajetkové: výší určuje a zdevodní poškozený, a nepistoupí-li na ni škodce, popřípadě nedosáhnou-li strany narovnání, rozhodne o výší ceny zvláštní oblíbenosti soud*. Právě tento institut by v případě zvířat mohl být často využíván, nebo zvířete-společník má pro jeho pána často hodnotu ze subjektivního hlediska zcela nevyčíslitelnou. V praxi se tedy bude posuzovat skutečný vztah ke zvířeti, přitom stropní limity pro náhradu škody nejsou dány. Více by ale podle díkce zákona mlo být

³³ Ustanovení § 42.

³⁴ Dodatková zpráva k zákonu č. 89/2012 Sb., k § 2970.

³⁵ Ustanovení § 2696 odst. 1, 2.

odškodník ten, komu je například jeho pes jediným pitelem a společníkem, nežli ten, komu pes pouze hlídá dům bez jakéhokoli dalšího citového vztahu. Je zcela zřejmé, že praktické použití těchto ustanovení se neobejde bez potíží, neboť bude vyžadovat dle kladné posouzení každého konkrétního případu. Pokud však bude skutečně v praxi naplňována litera zákona, budou ustanovení uplatňující se při poranění zvířete velkým přínosem pro jejich vlastníky.

2.1.5 Škoda způsobená zvířetem

OZ upravuje v § 2933 a následujícím nový institut náhrady škody způsobené zvířetem. Zakládá tak objektivní odpovědnost vlastníka zvířete v zásadě bez jakéhokoli liberálního důvodu. Odpovědnost vlastníka je zde koncipovaná velmi široce, neboť vlastník má povinnost škodu nahradit, ať již bylo zvíře přímo pod jeho dohledem, nebo bylo svěřeno pod dohled někoho jiného. Odpovědnost za škodu vyvstává i tehdy když zvíře vlastníkově uprchne a způsobí určitou škodu. *„Způsobí-li škodu zvíře, nahradí ji jeho vlastník, ať již bylo pod jeho dohledem nebo pod dohledem osoby, které vlastník zvíře svěřil, anebo se zatoulalo nebo uprchlo. Osoba, které zvíře bylo svěřeno nebo která zvíře chová nebo jinak používá, nahradí škodu způsobenou zvířetem společně a nerozdílně s vlastníkem.“*³⁶ Jedinou výjimkou, kdy OZ umožní liberaci je situace, kdy vlastníkově domácí zvíře slouží k výkonu povolání, k výdělečné činnosti, k obživě, anebo jedná-li se o osobu se zdravotním postižením, které zvíře slouží jako zdravotní pomůcka. Takový vlastník se odpovědnosti za škodu zproští, jestliže prokáže, že nezanedbal potřebnou péči a že ke škodě by došlo i při vynaložení veškeré potřebné péči. Liberální důvod pro osoby se zdravotním postižením, kterým zvíře slouží jako zdravotní pomůcka považují za velmi rozumný, nejsem si ale jistá, zda je na místě preferovat vlastníka, kterému zvíře slouží k výdělečné činnosti nad „běžným“ chovatelem domácího zvířete, u kterého je odpovědnost koncipována velice přísně. K takto přísné konstrukci odpovědnosti u běžných chovatelů podle mého názoru není důvod, zvláště za situace, kdy OZ od konstrukce absolutní odpovědnosti v jiných oblastech v zásadě upouští.³⁷ Otázkou pak také může být, jak vykládat pojem „zvíře sloužící k výkonu povolání i k výdělečné činnosti.“ Je otázkou, zda se v praxi tento pojem bude vykládat širěji ve smyslu hospodářské zvířete, kde především jeho plody,

³⁶ Ustanovení § 2933.

³⁷ V případě odpovědnosti za škodu způsobenou v cí, která byla podle předvodního OZ konstruována jako objektivní, nová úprava dokonce nově dává v podstatě shodný liberální důvod (nezanedbané péči). Viz § 2937 odst. 2.

např. ovce dávající vlnu i mléko, nebo úžeji ve smyslu jakéhosi pomocníka v zaměstnání, např. pes při provozování povolání ostražky i had v případě tanečnice (zde je pak otázka, jestli se ustanovení o liberaci na toto zvíře vztahuje jen při výkonu pracovní činnosti i i mimo tento výkon).

Posledním ustanovením vztahujícím se k této problematice je § 2935, který stanoví, že od alai-li t etí osoba svémocn zvíře vlastníku nebo osob, které vlastník zvíře sv il, nahradí t etí osoba škodu způsobenou zvířetem sama, prokáže-li vlastník nebo osoba, které vlastník zvíře sv il, že odn tí nemohly rozumně zabránit; jinak společně a nerozdílně s nimi. Toto pravidlo je zcela logické, bylo by jistě nevhodné požadovat jakoukoli náhradu od vlastníka, jemuž bylo zvíře protiprávně odcizeno. V tuto chvíli, stejně jako v případech výkladu ostatních termínů nového zákoníku, není zcela jasné, jak bude případně posuzován termín rozumně zabránit. Lze předpokládat, že bude hodnocen spíše *in favorem* vlastníka, kterému bylo zvíře odcizeno, nebo nelze asi nalézt žádný legitimní důvod, proč by tomu tak být nemělo. Tak například domnívám se, že v situaci, kdy bude pes povázán před samoobsluhou a bude případně odcizen, nebude povázání považováno za nedostatečnou zábranu odcizení.

2.1.6 Další ustanovení týkající se zvířat

Občanský zákoník v souvislosti se zvýšením právního statusu zvířete, obsahuje na mnoha místech zmínky o právních úpravách týkajících se zvířat. Zvíře je tak zmínováno například v souvislosti se sousedskými vztahy, nájmem i právním vymezením plodů, zde tedy plodů zvířat. Tento trend svádí především o novém přístupu ke zvířeti v soukromém právu, v celé normě je zohledněna jeho specifická povaha a potřeba zvláštního zacházení s ním, stejně jako je zdůrazněno emoční pouto mezi vlastníkem a jeho zvířetem, zvířetem a jeho vlastníkem.

3 Zvíře ve veřejném právu

Veřejné právo zaujímá ve vztahu k problematice právní úpravy zvířat velmi důležitou místo. Na rozdíl od práva soukromého, které se zaměřuje na zvíře především z pohledu vlastnických vztahů, ve veřejném právu upravuje otázky týkající se ochrany zvířat jako živých tvorů hodných speciálního přístupu. Veřejné právo tak na jedné straně vymezuje limity

výkonu vlastnického práva v rámci soukromoprávního vztahu, na straně druhé poskytuje ochranu všem živým (i zvířatům), tedy i těm, kteří předmětem vlastnictví nejsou, nebo u nichž je vlastnictví rovnou v zásadě vyloučeno.

Za účelem popsání právního ukotvení zvířete ve veřejném právu, by bylo nutné komplexně zkoumat množství zákonů, vyhlášek, ale i norem práva evropského a mezinárodního. Já se ve své práci zaměřím především na zákon o ochraně přírody a krajiny³⁸ a na zákon na ochranu zvířat proti týrání³⁹ a s nimi návazně související otázky trestní odpovědnosti.

3.1 Zákon o ochraně přírody a krajiny

Výchozím pojmem tohoto zákona ve vztahu ke zvířeti je pojem volně žijící živočich. Volně žijícím živočichem se podle ustanovení § 3 rozumí „jedinec živočišného druhu, jehož populace se udržuje v přírodě samovolně, a to včetně jedince odchovaného v lidské péči i vypuštěného v souladu s právními předpisy do přírody.“⁴⁰ Rozumí se jím i „všechna vývojová stadia daného jedince“,“⁴¹ tzn. dospělci i ku přikladu vejce. Zákon dále vymezuje tento pojem i negativně, když stanovuje, že se nikdy nejedná o „jedince zdivelé populace domestikovaného druhu.“ Ve vztahu k terminologii soukromého práva je důležitým i pojem živočicha odchovaného v lidské péči. Jím je „jedinec živočišného druhu narozeného a odchovaného v kontrolovaném prostředí jako potomek rodičů získaných v souladu s tímto zákonem a právními předpisy v oblasti obchodování s ohroženými druhy.“⁴²

Účelem tohoto zákona je především chránit druhy živočichů vyskytujících se ve volné přírodě a zabránit devastaci jejich přirozeného prostředí. Jedná se tak o ochranu komplexní, nebo nestíjí pouze chránit jednotlivé jedince, ale je nutné chránit i jejich prostředí, tak, aby druhy těchto živočichů přetrvaly i do budoucna. Ochrana se ale samozřejmě soustředí na jednotlivé živočichy, nebo právnickými druhy a nebylo by možné ochránit druh, kdyby nebyli chráněni jeho jedinci.⁴³

³⁸ Zák. č. 114/1992 Sb., zákon o ochraně přírody a krajiny

³⁹ Zák. č. 246/1992 Sb., zákon na ochranu zvířat proti týrání

⁴⁰ Ustanovení § 3 odst. 1 písm. d)

⁴¹ Totéž.

⁴² Ustanovení § 3 odst. 1 písm. e)

⁴³ Více: Drobník J.–Damohorský, M.: *Zákony k ochraně životního prostředí a předpisy související - Texty s úvodními komentáři*, 3. vydání, Praha, C. H. Beck 1999.: „I když se zde hovoří o ochraně druhů, nelze pochybovat o tom, že jde především o ochranu jednotlivých rostlin a živočichů.“

V ustanovení § 5 jsou stanovena základní pravidla pro nakládání s živoichy a pro jejich ochranu. Úelem vytvoření tohoto minimálního režimu je „zachování všech geograficky p vodních druh voln žijících živoich na území R.“⁴⁴ Ideovým vodítkem je pravidlo, že živoichové jsou chráněni před zničením, poškozováním, i odchycem, „který vede nebo by mohl vést k ohrožení t chto druh na bytí nebo k jejich degeneraci, k narušení rozmnožovacích schopností druh , zániku populace druh nebo zničení ekosystému, jehož jsou součástí.“⁴⁵ V souladu s tímto je každé fyzické i právnické osobě při výkonu jakékoli innosti, která zasahuje do krajiny, uloženo dbát, aby nedocházelo k úhynu živoich .⁴⁶ Zákon dále, v souladu s tím, že chrání p vodní druhy živoich , stanovuje pravidla pro záměrné rozšíření kříženc⁴⁷ a nep vodních druh⁴⁸ do krajiny, a obecnou úpravu pro vývoz a dovoz živoich .⁴⁹

3.1.1 Zvláštní režim ochrany voln žijících pták

Zákon o ochraně přírody a krajiny v § 5a) a 5b) v souladu s evropskou legislativou⁵⁰ vymezuje speciální režim ochrany ptactva. S určitými druhy ptáků (se všemi, které nespadají do režimu výjimek), kteří žijí volně na území EU, je zakázáno určitými způsoby nakládat, například je zakázáno jedince usmrcovat i odchytávat, úmyslně poškozovat hnízda, sbírat vejce, úmyslně ptáky vyrušovat. Ty ptáky, jejichž lov a odchyt je zakázán, je zakázáno držet. Úprava dále stanovuje postup pro prodej a jiné nakládání s těmito druhy, respektive stanovuje naprostý zákaz prodeje těchto ptáků, živých i uhynulých i jakýchkoli jejich částí. V souladu s tímto zákazem je každému, kdo s takovými ptáky nakládá uložena povinnost prokázat jejich původ. Zákazy podle tohoto paragrafu se nevztahují na druhy legálně nabývané v souladu se zákonem o myslivosti a zákonem o ochraně přírody a krajiny. Vedle těchto obecných pravidel, zákon v § 5 b) umožňuje odchylný postup v případech, kdy je takový postup potřebný z určitého zákonem vymezeného důvodu. Potom je za přísně kontrolovaných podmínek umožněn odchyt v malém množství.

⁴⁴ Müllerová H. –Stejskal, V.: Ochrana zvířat v právu, 1. vydání, Praha: Academia, 2013, 414.

⁴⁵ Ustanovení § 5 odst. 1

⁴⁶ Viz § 5 odst. 3

⁴⁷ Ustanovení § 5 odst. 5

⁴⁸ Ustanovení § 5 odst. 4

⁴⁹ Ustanovení § 5 odst. 7

⁵⁰ Především směrnice . 2009/147/ES, o ochraně volně žijících ptáků

V § 5a) odst. 5 je rozvinuta obecná povinnost p i každém výkonu jakékoli innosti dbát ochrany živo ich . Každému, kdo budu je nadzemní vedení vysokého nap tí, se ukládá opat it je prost edky ochrany, které ú inn zabrání usmrcování pták elektrickým proudem.

3.1.2 Režim zvlášt chrán ných živo ich

Zákon vymezuje v § 48 termín zvlášt chrán ný živo ich a pro tyto druhy stanovuje zvláštní režim právní úpravy.⁵¹ Zvlášt chrán ným živo ichem je druh, který je ohrožený nebo vzácný, v decky i kulturn velmi významný a je za zvlášt chrán ného vyhlášen MŽP.

Dále zákon tyto lení na druhy kriticky ohrožené, siln ohrožené a ohrožené. „Za azení do toho kterého stupn je právn významné co do intenzity uložených povinností k jejich ochran a návazn pak zejména ve vztahu na vznik a rozsah právní odpov dnosti nastupující v p ípad porušení zákonem stanovených povinností k ochran zvlášt chrán ných druh .“⁵² Stupe ohrožení stanovuje MŽP, které zárove vytvá í seznam živo ich i s ozna ením stupn ohrožení.

Pro nakládání s t mito živo ichy je stanoven odchylný zp ísn ný režim, zvláštní režim druhové ochrany.⁵³ Zakázáno je škodliv zasahovat do jejich p irozeného vývoje, a to zejména jejich odchytem, chováním v zajetí, rušením, zra ováním i usmrcováním. Chrán ni jsou tito ve všech svých vývojových stádiích, tzn. že stejný stupe ochrany, jaký se vztahuje na živého jedince, dopadá i na mrtvého jedince tohoto druhu, jeho ást nebo výrobek z n ho, u n hož je patrné z pr vodního dokumentu, obalu, zna ky, etikety nebo z jiných okolností, že je vyroben z ástí takového živo icha. V rámci pe livé ochrany t chto druh jsou chrán na i jejich p irozená i um lá sídla, stejn jako jejich biotop, ochrana je tak zcela komplexní. Zvlášt chrán né živo ichy je též zakázáno držet, chovat, dopravovat, prodávat, vym ovat i nabízet za ú elem prodeje nebo vým ny.

V § 56 zákon stanovuje výjimky ze zákaz týkajících se nakládání s t mito druhy. Výjimky lze povolit jen za ur itým zákonem p edvídaným ú elem. Pro kriticky ohrožené druhy je pak stanoven režim ješt o málo p ísn jší, nebo do p irozeného vývoje t chto druh nelze zasahovat ani v t chto od vodn ných p ípadech a s povolením. Pro každého, kdo drží nebo jakýmkoli zp sobem nakládá se zvlášt chrán ným živo ichem, je uložena povinnost

⁵¹ Viz § 50 a následující

⁵² Drobník J.–Damohorský, M.: Zákon k ochran životního prost edí a p edpisy související - Texty s úvodními komentá i, 3. vydání, Praha, C. H. Beck 1999. Komentá k § 50.

⁵³ *Tamtéž.*

na požádání prokázat jeho legální p vod.⁵⁴ Zákon dále pro všechny stupně ohrožených živoich ukládá zajišovat správním orgán m vytvá ení záchranných program , které mají za cíl snížit stupe jejich ohrožení.⁵⁵

Zde je třeba upozornit i na institut náhrady škody zp sobené vybranými zvlášt chrán nými živo ichy.⁵⁶ Náhrada se poskytuje v situaci, kdy n který z jedinc ur ených zvlášt chrán ných živo ich zp sobí škodu na vymezených statcích.⁵⁷ Ú elem tohoto zákona je ochránit živo ichy, „jejichž populace u nás nejsou p íliš po etné a jejich udržení a dokonce mírné zvýšení by bylo nanejvýš žádoucí“⁵⁸ a zmírnit odpor lidí v í nim.⁵⁹ Jedná se o jeden ze zajímavých p íklad prolínání práva soukromého a veřejného, ve kterém p evážil zájem na ochran druh p ed ekonomickými aspekty.

3.1.3 Odpov dnost podle zákona o ochran p írody a krajiny

Zákon o ochran p írody a krajiny vymezuje množství skutkových podstat, týkající se ochrany živo ich .⁶⁰ N které z nich jsou obecn ější, jiné kazuistické, všechny mají ale za cíl zajistit dodržování ustanovení tohoto zákona, a tím poskytnout ochranu živo ich m a jejich p írozenému prostředí.

Speciální režim je op t stanoven pro zvlášt chrán né živo ichy. P í ukládání sankcí za p estupky spáchané na nich ve zvlášt chrán ných územích lze uložit pokutu až dvojnásobn vyšší než b žn .⁶¹ Jako speciální sankci pro p ípady nedovoleného zacházení s nimi m že správní orgán jedince odebrat, pokud držitel neprokáže jeho p vod í je obchod s ním zakázán.⁶² Vlastníkem takového jedince se stává stát.

V souvislosti s tím zmíním na tomto míst í trestn právní odpov dnost, která se dotýká této oblasti a nastupuje p í porušování norem týkající se ochrany t chto živo ich . Jedná se o trestné iny neoprávn ěného nakládání s voln žijícími živo ichy a plan rostoucími rostlinami v úmyslné⁶³ a nedbalostní form .⁶⁴ Trestného inu se dopustí ten, kdo v rozporu

⁵⁴ Viz § 54

⁵⁵ Ustanovení § 52 odst. 1

⁵⁶ Zák. . 115/2000 Sb., o poskytování náhrad škod zp sobených vybranými zvlášt chrán nými živo ichy

⁵⁷ Viz § 4

⁵⁸ Drobník J.–Damohorský, M.: *Zákony k ochran životního prostředí a p edpisy související - Texty s úvodními komentá í*, 3. vydání, Praha, C. H. Beck 1999.

⁵⁹ *Tamtéž*.

⁶⁰ Viz § 87, 88

⁶¹ Viz § 87 odst. 4

⁶² Viz § 89

⁶³ Viz § 299 TZ

⁶⁴ Viz § 300 TZ

s jiným právním předpisem, právem určeným zakázaným způsobem, nakládá s jedincem takového živočicha. K naplnění obou forem trestného činu je nutné spáchat tento čin na vyšším počtu jedinců (25 kusů), pokud se však jedná o živočicha silně a kriticky ohroženého, podmínka počtu jedinců není dána a pachatel bude potrestán shodně. Tčto trestných činů se může dopustit i právnická osoba.⁶⁵

3.2 Zákon na ochranu zvířat proti týrání

Účelem tohoto zákona, který je třeba vždy zohledňovat a respektovat, „je chránit zvířata, jež jsou živými tvory schopnými pociťovat bolest a utrpení, před týráním, poškozováním jejich zdraví a jejich usmrčením bez důvodu, pokud byly způsobeny, buď z nedbalosti, nebo lovem.“⁶⁶ Jako hlavní pravidlo zákon stanovuje, že je zakázáno týrat zvířata,⁶⁷ dále říká, že stejně tak jsou zakázány i jakékoli formy propagace týrání zvířat.⁶⁸

Pro účely tohoto zákona se zvířetem rozumí každý živý obratlovec, kromě lovků, tato definice je tedy, jak jsem uvedla již výše, užší než v občanském zákoníku. Zákon dále rozpoznává několik kategorií zvířat: rozlišuje zvířata volně žijící, zvířata v lidské péči, hospodářská zvířata, zvířata v zájmovém chovu, zvířata handicapovaná, zvířata vyžadující zvláštní péči, toulavá zvířata, opuštěná zvířata, pokusná zvířata.⁶⁹

Důležitým pojmem v tomto zákoně je pojem chovatel, jakožto osoba, která nese za zvířete základní odpovědnost. Osoba chovatele je vymezena velmi široce, bez ohledu na vlastnické právo ke zvířeti. Je jím „každá právnická nebo fyzická osoba, která drží nebo chová zvířete nebo zvířata, trvale nebo dočasně, plemě uje zvířete, nebo obchoduje se zvířaty, provozuje jatky, útulky, záchranné stanice, hotely a penziony pro zvířata nebo zoologické zahrady, provádí pokusy na zvířeti nebo zvířatech anebo pořádá jejich veřejná vystoupení“, ⁷⁰ tzn. je jím každá osoba, která nakládá se zvířetem způsobem podle tohoto zákona, nikoli jen pro sobí, a tudíž má povinnost o ně pečovat. Pojem chovatel je vymezen takto široce, aby bylo možné postihovat konkrétní případy psovení na zvířete. Chovatelům jsou pak ukládány povinnosti, jejichž cílem je zajistit zvířatům příznivé životní

⁶⁵ Zák. č. 418/2011 Sb., zákon o trestní odpovědnosti právnických osob

⁶⁶ Ustanovení § 1 odst. 1

⁶⁷ Viz § 2 odst. 1

⁶⁸ Viz § 2 odst. 2

⁶⁹ Viz § 3

⁷⁰ Ustanovení § 3 písm. w)

podmínky a chránit zvířata před utrpením. Povinnosti jsou ukládány buď obecně, tzn. všem chovatelům, anebo speciálně ve vztahu k jednotlivým kategoriím zvířat podle tohoto zákona.

Jelikož účelem tohoto zákona je chránit zvířata před působením utrpení, významným termínem je pojem utrpení. Ten je vymezen jako „stav zvířete způsobený jakýmkoliv podnětem nebo zákrokem, kterého se zvířete nemůže samo zbavit a který u zvířete způsobuje bolest, zranění, zdravotní poruchu anebo smrt.“⁷¹ V § 4 jsou pak popisována jednání, která jsou považována za týrání zvířete. Jedná se o demonstrativní výčet jednání, z části obecných, z části velmi kazuistických. V § 4a) jsou stanoveny projevy, které jsou zakázanou propagací týrání.

Dále je upraveno mnoho dalších otázek týkajících se ochrany zvířat. Pro jeho ideové přesahy zmíním § 5, který upravuje podmínky usmrcování zvířat. Zvířete je možné usmrtit jen z důvodů a za podmínek stanovených zákonem. Zároveň jsou stanoveny mnohé výjimky pro případy, ve kterých je možné zvířete usmrtit, a kritici této úpravy tak tvrdí, že všemi výjimkami nakonec toto ustanovení popírá svůj smysl.⁷² Zcela jistě je vhodné jej ale vnímat jako jedno z dalších ustanovení vyjadřujících hodnotu živého zvířete. Norma se zabývá ještě mnohými otázkami nakládání se zvířaty, mimo jiné problematikou jejich veřejných vystoupení, ochrany před přepravou, ochrany jednotlivých kategorií zvířat a povinnosti chovatelů ve vztahu k nim.

V části sedmé jsou uvedeny správní delikty jak fyzických, tak podnikajících fyzických osob a právnických osob. Právnické osoby a podnikající fyzické osoby se mohou odpovědnosti zprostit, jestliže prokáží, že vynaložily veškeré úsilí, které bylo možno požadovat, aby porušení právní povinnosti zabránily. Za delikty je možné uložit pokutu a v závažnějších případech, za splnění daných požadavků, může správní orgán rozhodnout o uložení zákazu chovu zvířat a propadnutí, respektive zabránění zvířete.

3.3 Trestní zákoník

3.3.1 Zvířete v trestním právu

Z pohledu trestního práva je zvířete stále v cíli. Jakékoli trestné činy, jejichž objektem je ochrana vlastnictví, tedy z tohoto pohledu chrání i jež (typickým příkladem toho je Trestní zákoník, § 208, trestné činy poškozování cizí věci). Zvířete může také být i předmětem trestní právní sankce propadnutí

⁷¹ Ustanovení § 3 písm. l)

⁷² Müllerová H. –Stejskal, V.: Ochrana zvířat v právu, 1. vydání, Praha: Academia, 2013, s. 322-333.

(zabrání) v ci. Uložení této sankce p ípadá v úvahu zejména v situaci, kdy je zví e použito jako zbra .⁷³ P íkladem m že být situace, kdy je pes poštván, aby na n koho zaúto il, a pachatel tak mohl doty ného oloupit.

3.3.2 Trestn právní odpov dnost

S otázkou postihu porušování ve ejnoprávních norem dotýkajících se zví at, a už jednotlivc í druh , souvisí úprava trestn právní odpov dnosti podle trestního zákoníku,⁷⁴ která nastupuje v p ípadech společensky závažn ějších, kdy neposta í potrestání osoby podle správních p edpis . Oblasti nakládání se živo ichy a ochrany zví at se týkají skutkové podstaty obsažené v Hlav VIII. Lze je rozdl it podle toho, zda jejich objektem je primárn ochrana druh (mají blíže k zákonu o ochran p írody), í ochrana jednotlivých zví at (upravují otázky blízké úprav obsažené v zákon na ochranu zví at). Lze zde navíc zmínit i ty iny, jejichž vedlejším objektem je ochrana zví at, spolu s ochranou ur itých ekonomických zájm , zdraví apod.

Druhové ochrany se dotýkají T neoprávn ného nakládání s chrán ěnými voln žijícími živo ichy (v úmyslné i nedbalostní form zavin ní). V oblasti ochrany jednotlivých zví at ve vlastnictví lov ka se uplatní skutkové podstaty týrání zví at a zanedbání pé e o zví e z nedbalosti.⁷⁵ Okrajov na tuto problematiku dopadají skutkové podstaty pytláctví, poškození a ohrožení životního prost edí, neoprávn ná výroba, držení a jiné nakládání s lé ivy a jinými látkami ovliv ujícími užiteklost hospodá ských zví at a ší ení nakažlivé nemoci u zví at.⁷⁶ O trestných ínech, jejichž objektem je druhová ochrana jsem pojednala již výše, proto se dále zam ím pouze na ty, jejichž objektem je ochrana zví at, o které je povinen pe ovat lov k.

K pochopení t chto skutkových podstat je nejprve nutné vymezit nejednoznaný pojem zví e í pro oblast trestního práva. V souvislosti s trestn právní odpov dností, vzhledem k tomu, že jejím cílem je ochrana zví at, se jedná o zví e tak, jak je vymezeno v zákon na ochranu zví at proti týrání. To znamená, že zví etem se rozumí obratlovec, odlišný od lov ka.

⁷³ Zbraní se rozumí cokoli co íní útok d razn ějším.

⁷⁴ Zák. . 40/ 2009 Sb., trestní zákoník

⁷⁵ Viz § 302, § 303 TZ

⁷⁶ Viz § 293, § 304 a následující TZ

V souvislosti s trestným činem týrání zvířat je nutné nejprve objasnit pojem týrání i pro oblast trestního práva. Lze jej definovat jako „*zaviněné protiprávní jednání pachatele, a již ve formě konání nebo opominutí konat, které směřuje v úmyslu obratlovci, a pro sobě zvířeti jistě škodlivé následky vnímané zvířetem jako bolest, utrpení a její poškozuje nebo zraňuje,*“⁷⁷ pro výkladu pojmu je možné se odkázat na zákon o ochraně zvířat, nebo v něm jsou popsána jednotlivá jednání, která jsou týráním. Je tedy možné z nich abstrahovat podstatné znaky a užít je i v trestním právu.⁷⁸ Komentář k TZ definuje pojem týrání jako „*určitým způsobem zlé nakládání s živým tvorem, které mu způsobí jaké útrapy a pískání.*“⁷⁹ Trestný čin týrání zvířat vyžaduje pro své naplnění, aby takové jednání dosahovalo určité intenzity, to znamená, aby bylo prováděno buď zvlášť surovým nebo trýznivým způsobem, anebo surovým nebo trýznivým způsobem a zároveň veřejně. V případě, že jednání nedosáhne požadované intenzity, nezakládá v souladu se zásadou subsidiarity trestní represe⁸⁰ trestný čin, ale bude se posuzovat podle zákona o ochraně zvířat jako přešestupek. Pachatelem tohoto trestného činu může být kdokoli, není vyžadován konkrétní ani speciální subjekt.⁸¹ Nemusí však být, stejně jako trestné zanedbání péče o zvíře, spáchat právnická osoba.

Zanedbání péče o zvíře z nedbalosti se může dopustit pouze vlastník zvířete nebo osoba, která je z určitého důvodu povinna se o zvíře starat. Čin spáchá ten, kdo z hrubé nedbalosti⁸² zanedbá svou povinnost o zvíře pečovat. K dokonání nejspíše postačí zanedbání péče o jednoho tvora. Jednání je hodnoceno jako závažnější, pokud jím zvířeti byly způsobeny trvalé následky na zdraví i smrt.

4 Závěr

Cílem mé práce bylo popsat, jakým způsobem je v našem právním řádu upravena problematika týrání zvířat a jak se po 1. 1. 2014 v souvislosti s přijetím nového občanského zákoníku postavení zvířete změnilo.

Normy soukromého práva ale v této oblasti nelze zkoumat odděleně, bez vazby na normy práva veřejného. Ve své práci jsem se proto alespoň rámcově zaměřila i na úpravu veřejnoprávní, která je však obsažena v obrovském množství právních norem, a nelze

⁷⁷ Müllerová H. – Stejskal, V.: Ochrana zvířat v právu, 1. vydání, Praha: Academia, 2013, s. 404.

⁷⁸ *Tamtéž.*

⁷⁹ Šámal, P. a kol. Trestní zákoník II, zvláštní část. Komentář. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2012, s. 3010.

⁸⁰ K pojmu *subsidiarita trestní represe* § 12 odst. 2 TZ.

⁸¹ Viz § 114 TZ

⁸² K pojmu *hrubá nedbalost* § 16 odst. 2 TZ

ji proto v mé práci analyzovat dle kladně, a zdůraznila jsem zejména ty instituty, které jsou se soukromým právem provázány nejvíce.

Ráda bych na tomto místě zdůraznila, že hlavní změnou, která z hlediska soukromého práva po přijetí občanského zákoníku nastala, je podle mého názoru posun v hodnotovém vnímání zvířete, který snad bude v budoucnu postupovat všemi soukromoprávními úpravami a hluboce se zakoření i do celé společnosti. Ve srovnání s úpravou samostatně upravovala problematiku zvířat s patřičným respektem k nim již dříve, avšak právní posílení tohoto hodnotového hlediska i v normě soukromoprávní, a to sice přímo v občanském zákoníku, který je z právních norem laické veřejnosti blízký asi nejvíce, je důležitým společenským impulsem. Změna v chápání zvířete je podle mého názoru přelomová v tom smyslu, že jednotlivé úpravy se mohou měnit, lze vést debaty o tom, jak je ten který právní problém vhodné upravit, ale pojetí zvířete jako tvora, který je hoděn zvláštního postupu, péče a ochrany snad ve společnosti už definitivně přetrvává.

5 Seznam literatury

Damohorský, M. a kol. Právo životního prostředí. 3. vydání. Praha: C. H. Beck, 2010.
ISBN: 978-80-7400-338-7

Drobník J.–Damohorský, M.: Zákony k ochraně životního prostředí a předpisy související -
Texty s úvodními komentáři. 3. vydání, Praha: C. H. Beck 1999. ISBN: 80-7179-252-7

Hradec, Vratislav. Lexikon práva životního prostředí. 1. vyd. Praha: Eurolex Bohemia, 2005,
ISBN: 80-86861-39-2

Chapouthier, Georges. Zvířecí práva. Vyd. 1. Praha: Triton, 2013. ISBN: 978-80-7387-607-4

Jelínek, Jiří, Karel Beran, Jana Navrátilová, Jiří Šíha a Vojtěch Stejskal. Trestní právo
hmotné: obecná část, zvláštní část. 3. vyd. Praha: Leges, 2013. ISBN: 978-80-87576-64-9

Jelínek, Jiří. Trestní zákoník a trestní řád s poznámkami a judikaturou: zákon o soudnictví ve
věcech mládeže, zákon o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim, advokátní
tarif. 4., aktualiz. vyd. Praha: Leges, 2013. ISBN: 978-80-87576-69-4

Müllerová H. –Stejskal, V.: Ochrana zvířat v právu. 1. vydání, Praha: Academia, 2013.
ISBN: 978-80-200-2317-9

Prchalová, J. Právní ochrana zvířat. Linde Praha, 2009. ISBN: 978-80-7201-763-8

Stejskal, V. – Leskovjan, M.: Lov k a zvířetím – v zajetí či péči? Aktuální právní a věcné
otázky nakládání se zvířaty. Univerzita Karlova v Praze, Právnická fakulta, Praha 2010.
ISBN: 978-80-87146-33-0

Šámal, Pavel. Trestní zákoník: komentář. 2. vyd. V Praze: C.H. Beck, 2012.
ISBN: 978-80-7400-428-5

Zákony

Zák. . 89/2012 Sb., občanský zákoník

Zák. . 40/1964 Sb., občanský zákoník

Zák. . 246/1992 Sb., zákon na ochranu zvířat proti týrání

Zák. . 114/1992 Sb., zákon o ochraně přírody a krajiny

Zák. . 449/2001 Sb., o myslivosti

Zák. . 99/2004 Sb., o rybářství

Zák. . 115/ 2000 Sb., zákon o poskytování náhrad za škody způsobené na kterými zvláště chráněnými živočichy

Zák. . 40/ 2009 Sb., trestní zákoník

Zák. . 418/ 2011 Sb., zákon o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim

Zák. . 163/ 2003 Sb., o podmínkách provozování zoologických zahrad

Směrnice . 2009/147/ES, o ochraně volně žijících ptáků